

KAASAMISTABEL Vabariigi Valitsuse otsuse juurde „Eesti seisukohad Euroopa Liidu drooni- ja droonitõrjevaldkonna turvalisuse tegevuskava kohta”

Nr	Partner	Märkus, ettepanek või kommentaar	Arvestamine
1.	Siseministeerium	Tegevuskava punkti 2.2 kohaselt on õigesti väljatoodud, et droonipilootide ja käitajate arv on kiires kasvus. Kuigi EL on kehtestanud põhjaliku alusregulatsiooni droonide kasutamisele, siis nõustume, et aset leidnud intsidendid viitavad tugevalt droonide identifitseerimisega seotud väljakutsele. Siseministeerium peab tähtsaks EL ettepanekut seada droonidele kaaluga alates 100g identifitseerimisseadmete olemasolu ning nõuete laiendamine. See aitab oluliselt suurendada õhuruumi läbipaistvust, mis omakorda võimaldab tõhusamalt teostada õhuruumi järelevalvet, tagada ohustust ning suurendada käitajate ning pilootide vastustus.	Arvestatud osaliselt. Kuigi eesmärk suurendada õhuruumi läbipaistvust on oluline, ei anna tegevuskavas välja toodud ettepanek piisavalt infot ettepaneku tingimusteta toetamise õigustamiseks. Ettepanekut ei ole praegusel kujul tingimusteta toetanud ka Kaitseministeerium, Kliimaministeerium ning Eesti Lennundusklaster. Täiendav analüüs selle ettepaneku puhul on õigustatud.
2.		Lisaks eelnevale teeme ettepaneku, et EL komisjon analüüsiks kas ja kuidas oleks võimalik seada avatud kategoorias lendavatele droonidele tehnilise võimekuse piire, mida ei saaks lihtsustatult muuta. Uuringud on välja toonud, et kuigi droonidele on seatud konkreetset kõrguspiiranguid, siis rikutakse seatud piiranguid. Statistika näitab, et rikkumised leiavad aset eelkõige kõrgusvahemikus, mida jaekaubanduses müüdiv tehnoloogia	Arvestatud osaliselt. Tehniliste võimekuse piiride seadmine lennata konkreetsetes asukohtas lubatust kõrgemale või lennupiiranguga

	<p>võimaldab. Lihtsustatult öeldes, kui droon võimaldab lennata 500 m kõrgusele, siis täpselt nii kõrgele enamus rikkumisi küündivad. Sellest lähtuvalt palume hinnata, kas avatud kategoorias lennutatavatele drooni kategooriatele C0 – C4 tuleks seada tehniliselt imperatiivne kõrguse piirang, mille eesmärk oleks vähendada kõrguspiirangute rikkumisi.</p>	<p>geograafilise ala sisse ilma asjakohase lennuloata on sisuliselt adresseeritud geotarastamise funktsionaalsuse edasiarenduse ettepanekus. Puhtalt asjaolu, et MÕS klass on mõeldud peamiselt avatud kategoorias käitamiseks ei ole aga tõenäoliselt mõistlik eristaja, millistele droonidele selline nõue panna või mitte. Ühe näitena võib tuua erikategoorias kasutamiseks mõeldud droonid (C-märgiseta), millel võiks sarnane funktsionaalsus samuti olemas olla. Teise näitena võib välja tuua C4 klassi, mis on küll mõeldud avatud kategooria kasutuseks, kuid selliste droonide omadused on reg. 2019/945 Lisas Osas 5 kirjeldatud järgnevalt: <i>"A class C4 UAS shall</i></p>
--	---	---

			<p><i>comply with the following: [...] (3) not be capable of automatic control modes except for flight stabilisation assistance with no direct effect on the trajectory and lost link assistance provided that a pre-determined fixed position of the flight controls in case of lost link is available;”</i></p> <p>Kuna automaatne geotarastamine eeldab automaatlennu võimekust, ei ole see C4 klassi iseloomuga sobituv.</p>
3.		<p>Soovimaks täiendavalt suurendada õhuruumi läbipaistvust teeme ettepaneku täiendada EL alusregulatsioone sättega, mis selgelt kohustaks kõigis liikmesriikides drooni käitajat ja pilooti siduma temale väljastatud käitaja või piloodi andmed või muud vajalikud isikuandmed drooni identifitseerimisseadmega. Konkreetse regulatsiooni eesmärk oleks tagada kõigis liikmesriikides läbivalt sama nõude olemasolu, mis aitaks vähendada teadmata päritolu ja omanikuga droonide lende.</p>	<p>Arvestatud</p> <p>Reg. 2019/945 paneb küll drooni klassidele (Annex) C1, C2, C3, C5, C6 ja kõikidele erikategooria droonidele kõrgustel <120m nõude olla remote-id võimekas ja reg. 2019/947 paneb käitajale nõude kinnitada oma droonile oma</p>

			artikkel 14 järgne registreerimisnumber, siis regulatsiooni sõnastus ei ütle mitte kuskil otsesõnu, et käitaja peab sisestama oma reg. 2019/947 Artikkel 14 järgse registreerimisnumbri oma remote-ID võimeka drooni remote-ID süsteemi. Hetkel ei ole nõudeid regulatsioonides väidetud, kuid soovitame seda teha.
4.		Peame oluliseks Tegevuskava punktis 2.2.2. sätestatud plaani välja töötada juhised kriitilise taristu objektide kaitseks. Juhiste väljatöötamisel tuleks kindlasti fokuseerida lisaks passiivsetele lahendustele ka aktiivsete lahenduste rakendamisele. Kriitilise taristu kaitsmine korral on vajalik selgelt raamistada taristu omanikele ja valdajatele seatud ootused sõltumata sellest, milline on konkreetse liikmesriigi lähenemine drooniriskide maandamisel. Kaaluda tuleks selgete seisukohtade väljatöötamist eelkõige järgmistes teemades: lennupiirangualade seadmine kriitilise taristu kohal, taristu valdajate õigused sekkuda drooni lendu tema objekti kohal, taristu valdajate kohustused tagada piisav seirepilt tema objekti ümbruses.	Arvestatud.
5.		Nõustume, et tegevuskava punktis 2.2.1. sätestatud eesmärk töötada geograafiliste piirangu alade avalikustamise ja nn geofencingu võimaluste laiendamine on vajalik, et tagada läbipaistvam õhuruum drooni pilootidele ja käitajatele ning vältida juba süsteemselt esinevaid vigu, kus näiteks teadmatusest rikutakse geograafilise piirangu ala. Soovime aga rõhutada, et droonide arvu pidev kasv ning nende olemusest tulenev keerukus inimesel	Arvestatud.

	<p>selgelt näha/identifitseerida tema kohal või lähedal lendavaid objekte, oluliselt mõjutab inimeste turvatunnet. See tähendab, et kui liiklusolukorras on inimesel võimalik selgelt tuvastada sõidukit ning sellele kinnitatud numbrimärki, siis droonide korral on see oluliselt tõkestatud. Inimese jaoks eeldab see vajaliku tehnoloogia olemasolu. Esiteks sobiliku ja piisavalt võimeka mobiiltelefoni või muu seade olemasolu, selles seadmes vastava aplikatsiooni installeerimist ja seadistamist ning alles seejärel on võimalik tuvastada drooni edastatavat DRI või DID signaali, mis droonide puhul asendab sõiduki numbrimärki. Sellest tulenevalt soovime, et EL võitaks vajalikke samme ning töötaks välja juhised õhuruumi läbipaistvuse suurendamiseks EL elanikele, et vähendada teadmatusest ning läbipaistmatusest tekkivat turvatunde vähenemist.</p>	
6.	<p>Tegevuskavas on korduvalt rõhutatud koolituste ja väljaõppe olulisust. Peame oluliseks, et EL toetaks õiguskaitse ametnikele ühtse ja süsteemse väljaõppemudeli loomist. Eesti ametkondadel on vaja ühist väljaõppemudelit, mis hõlmab drooniohu tuvastamist, ohu liigitamist, reageerimisprotseduure, tõendikäsitlust ning tsiviil- ja sõjaliste osapoolte koostööd. Tegevuskava loob selleks põhimõttelise raamistiku, kuid vajab rakendusliku tasandi täpsustusi, et see muutuks liikmesriikides ühtlaselt kasutatavaks.</p>	Arvestatud
7.	<p>Võttes arvesse valdkonna uudsust ning pidevat arengut tuleks luua EL ülese väljaõppe koordineerimisele ning koolitusvõimaluste jagamisele suunatud tegevused. Eesti Sisekaitseakadeemial nagu ka paljude teiste liikmesriikide haridusasutustel on erinevad võimekused, mis võimaldavad neil täita sisulist rolli rakenduskõrghariduse, täiendusõppe, metoodilise toe ja testimispõhise teadmussiirde partnerina. Haridusasutused saavad toetada ametnike ja spetsialistide pädevusmodelite arendamist kui ka valdkonnaüleste õppuste, stsenaariumipõhiste harjutuste ja järelanalüüsi metoodikate väljatöötamist.</p>	Arvestatud
8.	<p>Teadmuspõhine võimestamine ei tohiks piirduda vaid tehnoloogia</p>	Arvestatud

		soetamisega ning peab toetuma võimehindamisele, metoodiliselt juhitud katsetamisele ning tulemuste süsteemsele ülekandmisele õppe- ja ametkondlikesse praktikatesse. Tegevuskava rakendamisel tuleks arvestada akadeemiliste ja rakendusürituste partnerite rolliga laiemalt, mis aitaks koondada ning verifitseerida liikmesriikide praktikaid ning uut tehnoloogiat.	
9.		Tulenevalt antud valdkonna kiirest arengust ning pakkumuse/pakkujate paljususest tekib vajadusest oluliselt rohkem katsetada tehnoloogia praktilist rakendatavust. Seega oleks meie hinnangul mõistlik luua EL rahastusmehhanism või ette näha vahendid eksisteerivas mehhanismis, mis oleksid suunatud otseselt tehnoloogia rakendamise katsetuste läbi viimiseks. See võimaldaks liikmesriikidel tagada, et soetatav tehnoloogia vastab seatud eesmärkidele ning samas aitaks oluliselt kaasa ka EL tegutsevate tehnoloogiaettevõtete arengule ning EL sisese tehnoloogilise võimekuse arengule.	Arvestatud
10.	Justiits- ja Digiministeerium	Justiits- ja Digiministeerium peab vajalikuks mistahes arutelu droonide turvalisest kasutamisest ühiskonna arengu huvides. Juhime tähelepanu, et tegeleda ei tuleks vaid lendavate droonidega, vaid ka maad või vett mööda liikuvate droonidega. Teema kaasatus ei saa piirduda vaid kaitsetööstusega ning kaasatud peaks olema ka muud huvigrupid, kes juba täna kasutavad või planeerivad kasutada droone oma majandustegevuses ja ruumi peab jääma ka hobitegevusteks. EL tegevuskavast nähtuna võiks soovitada kaasata muuhulgas põllumajandus, energeetika, side ning transpordi valdkonna esindajaid.	Arvestatud.
11.		Kavandatavad piirangud peavad olema proportsionaalsed ning ei tohi olulisel määral pärssida uute tehnoloogiate kasutuselevõttu, kuivõrd see võib oluliselt mõjutada Eest konkurentsivõimet innovatsioonis või ka olemasolevates majandusharudes (nt põllumajandus).	Arvestatud.

12.	<p>Droonide kasutusele võtmisel tuleks vaadata ka küberkerksuse määruuses (2024/2847) käsitletud meetmeid toodete ohutuse tagamiseks. Kavandatavad piirangud ja muud kohustused tuleks mahutada olemasolevasse õigusruumi (nt EL õigusaktid NIS2, CRA, CSA) ning vältida mahukate uute valdkondlike õigusaktide loomist, uute organite loomist ning olulist halduskoormuse kasvu.</p>	Teadmiseks võetud.
13.	<p>Plaan oleks luua tulevikus võimekus objektide kahetasandiliseks tuvastamiseks.</p> <p>Esimesel tasandil tuleks olemasolevat võrku kasutada võrku ühendatud ühendatud droonide avastamiseks, tehes kindlaks ebatavalised SIM-kaardi identimisandmed, andmeedastuse liigid ja tegevused. See avastamismeetod tugineks tugevale partnerlusele riikide ametiasutuste ja telekommunikatsioonioperaatorite vahel. See nõuab tugevaid tööstuspartnerlusi tehisintellektiettevõtete ning telekommunikatsiooniteenuste osutajate ja operaatorite vahel ning 5G küberturvalisuse meetmepaketi täielikku rakendamist.</p> <p>Teisel tasandil kasutatakse mobiilsidevõrgul põhinevat avastamist võrku ühendamata droonide avastamiseks. See tähendaks sisuliselt, et 5G ja järgmise põlvkonna sidevõrkude antennid muutuksid radarsensoriteks, mis on võimelised tuvastama mis tahes tundmatu lendava objekti (sh õhupalli) ruumilist asukohta.</p> <p>Plaanide realiseerumiseks plaanib Komisjon toetada liikmesriike, kes soovivad neid uusi avastamisvõimeid katsetada ja kasutusele võtta, et kaitsta elutähtsat taristut või laiendada seda avastamisvõimet sõjaväe-, õiguskaitse- ja muid asjaomaseid asutusi teenindaval territooriumil. Samuti kutsub komisjon Ukrainat üles kaaluma osalemist nendes tegevustes. JDM hinnangul saab Eesti seda mõtet toetada.</p> <p>Kuid nagu Komisjon teatistes ka ise märgib, siis peab Komisjon võtma tarvitusele vajalikud regulatiivsed meetmed, et vastavat sagedusspektrit</p>	Arvestatud.

		oleks võimalik kasutada objektide avastamiseks.	
14.		Lühiajalises perspektiivis teeb Komisjon ettepaneku anda Euroopa Postside- ja Telekommunikatsioonidministratsioonide Konverentsile (CEPT) volitused töötada välja sensorite kasutamise tehnilised ja käitamistingimused. Sellele järgneks muudetud ühtlustamisotsus, mis võimaldaks kasutada spektrit avastamiseks. Rõhutame, et vastava mandaadi andmine CEPTile on äärmiselt oluline ning enne regulatiivsete meetmete väljatöötamist peab sellele eelnema põhjalik CEPTi poolne analüüs, kus selgitatakse välja avastamise võimekuse rakendamiseks vajalikud tehnilised nõuded. See on vajalik, et vältida häireid näiteks 5G võrkude tavapäraseks töös.	Arvestatud.
14.	Kliimaministeerium	Peame oluliseks, et tegevuskavaga planeeritavad uued meetmed oleks kooskõlas olemasoleva lennundust ja mehitamata lennundust reguleeriva õigusraamistikuga . Uued õigusaktid ei tohi olla dubleerivad või tekitada õigusraamistiku killustumist. Vältida tuleks õiguspärase droonikasutuse üle reguleerimist. Selgitus: Leiame, et Euroopa Liidus on mehitamata lennunduse reguleerimiseks juba olemas kehtiv õiguslik alus, eelkõige rakendusmäärused (EL) 2019/947 ja (EL) 2021/664 (U-space), mis loovad eeldused olukorratadlikkuse, andmevahetuse ja ohutu käitamise tagamiseks. Mistõttu probleem ei seisne niivõrd regulatsiooni puudumises, vaid selle ebaühtlases ja ebapiisavas rakendamises.	Teadmiseks võetud.
15.		Oluline on, et strateegia pööraks tähelepanu ELi idapiiri riikide olukorrale, kus drooniohud on tihedamalt seotud hübriidohtude ja riikliku julgeolekuga.	Arvestatud.
16.		Drooniturvalisuse meetmed ei tohi pidurdada drooniteenuste arengut vaid peavad soodustama sektori innovatsiooni. Dual-use tehnoloogiate arendamisel on oluline pöörata tähelepanu geopoliitilisest olukorrast tulenevate riskide maandamisele juba arendusfaasis.	Arvestatud.

17.		<p>Toetame droonide registreerimise ja kaugidentimise arendamist, kuna need aitavad parandada jälgitavust ja järelevalvet. Samas tuleb rõhutada, et need meetmed ei lahenda pahatahtlikku kasutust ning nende tõhusus sõltub toimivast andmetaristust ja andmevahetusest.</p> <p>Enne täiendavate kohustuste kehtestamist on vajalik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - hinnata nende tehnilist teostatavust; - tagada andmete kogumise, jagamise ja kasutamise võimekus; - määrata selged rollid, vastutused ja tähtsajad. 	<p>Arvestatud osaliselt. Kuna dokumendis ei ole välja toodud ettepanekut muuta droonide registreerimise nõudeid ning drooni registrinumbri välja ei ole kaugtuvastuse andmepaketis, tõlgendame seda ettepanekut kui "Toetame droonikäitajate registreerimise ja droonide kaugtuvastusnõuete arendamist, kuna ...".</p>
18.		<p>Kriitilise taristu kaitse osas tuleb välja töötada selgemad ja sektoripõhised nõuded drooniohu ennetamiseks ja käsitlemiseks, sealhulgas eraldi käsitus lennundustaristu jaoks, kus nõuded peavad olema tihedalt seotud lennuohutusega.</p>	Arvestatud.
19.		Peame oluliseks riikliku, ühtse droonituvastuse platvormi loomist.	Arvestatud.
20.		<p>Toetame meredomeeni olukorrateadlikkuse tugevdamist drooniohtude kontekstis, sealhulgas pinnal ja vee all. Peame oluliseks aktiivset osalemist Euroopa Komisjoni kavandatavas pilootalgatuses meredomeeni olukorrateadlikkuse parandamiseks aastaks 2027.</p>	Arvestatud.
21.	Kaitseministeerium	Edastatud Euroopa Komisjoni tegevusplaan on vägagi tervitatav ning ootame huviga edasisi samme. Eriliselt tähelepanuväärsed on erinevate töögruppide loomise kavatsus, rõhutades muuhulgas ka aktuaalset	Arvestatud.

		<p>õhupallide probleemi, ning merelise olukorratundlikkuse parendamise vaade. Ühe küsimuskohana tõstataks võimaliku droonide piirangute algatamine varasema 250g asemel 100g pealt, mille vajadus ja eesmärk vajaks põhjalikumat analüüsi ja selgitamist. See raskendaks oluliselt igapäevaste droonikäitajate droonikasutust, kuid hetkel ei ole täielikult arusaadav, kuidas see aitab kaasa lõppeesmärkide saavutamisele.</p>	
22.	Metrosert	<p>On positiivne areng, et liikmesriigid loovad tööstusele võimaluse kiiresti ja lihtsalt testida oma tooteid operatiivses keskkonnas. Komisjoni plaan näeb ette rahvusvaheliste testimis- ja ekspertkeskuste võrgustiku tugevdamist. Metrosert on just sellist taristut Eestisse loomas – rajamisel on droonitehnoloogiate sise- ja välilaborid ning suur välitestiala. See näitab Eesti valmisolekut panustada otse Euroopa testvõrgustikku, pakkudes droonitööstusele võimalust testida lahendusi ning tagada nende efektiivsus ja ohutus.</p>	Teadmiseks võetud
23.		<p>Regulatsioonide mõju VKE-dele ja Euroopa konkurentsivõimele Regulatsioonide osas tuleb kliente toetada standardiseeritud lahendustega, vältides samas tootjate ebamõistlikku koormamist. Komisjoni plaan nõuda registreerimist ja kaugtuvastust kõigilt üle 100g kaaluvatelt droonidelt on tehnoloogiline lisanõue, mis lämmatab Euroopa väikeseid ja keskmise suurusega ettevõtteid (VKE). Samas suudavad Hiina suurtootjad mastaabiefekti toel nõuded kiirelt täita, haarates Euroopas veelgi suurema turuosa. Pigem tasub selliste reeglitega oodata ja jälgida, kuidas sarnased piirangud mõjutavad Ühendkuningriigi ja Jaapani kodumaist drooniturgu.</p>	Teadmiseks võetud.
24.		<p>Droonitõrje ekspertteadmus ja tsiviil- ja militaarvaldkonna tasakaal Droonitõrje ekspertgrupi laiendamine asutustega nagu Frontex, Europol, EASA ja EDA on positiivne, et laiendada oskusteabe baasi. Tasub jälgida, et lisaks tsiviilagentuuridele kaasatakse sisuliselt ka kaitsetööstuse ja Ukraina kogemus, mis näitab tegelikku tehnoloogia arengusuunda. Samuti oleme mures, et JRC (Joint Research Centre) on pigem tugeva tsiviilkogemusega, ja lähtub tsiviilregulatsioonidest. Kõige uuem C-UAS oskusteadmine on EL-i idapoolsetel liikmesriikidel, kes teevad tihedat</p>	Teadmiseks võetud.

		koostööd Ukrainaga. Testmetoodikate väljatöötamisel ei tohi lennuohutus muutuda takistuseks droonitõrje efektiivsusele hübriid- ja militaarohtude puhul, mis on idatiiva teravaim probleem. Seega tuleks JRC kõrval toetada ka teisi tippkeskusi, arvesse võtta erinevaid riski- ja ohuhinnanguid üle Euroopa ning vältida lennuohutuse ebamõistlikku prioritseerimist efektiivsuse arvelt (ebaefektiivne droonitõrje on tegelikkuses suurim turvarisk).	
25.		Koostöö Ukrainaga ja dubleerimise vältimine Drone Alliance with Ukraine on positiivne algatus. Siiski on vaja jälgida, et ei tekiks dubleerimist ega killustatust erinevate ühenduste ja meetmete vahel. Näiteks Brave1 tegevused kattuvad mingis osas selle eesmärgiga ning BraveTech EU meetmed peavad olema sünkroonis Ukraina enda programmidega.	Teadmiseks võetud.
26.		Kui praegu on droonide ja droonitõrje arendamiseks Euroopa Kaitsefondist (EDF) järgmise kahe aasta jooksul ette nähtud vaid 200 miljonit eurot, võib see valdkonna hüppeliseks arenguks jääda liiga väheks. Võime eeldada, et SAFE instrumendi kaudu hangitakse pigem juba turul olevaid lahendusi. Positiivne on EIB/EIF 1 miljardi euro suurune rahastus, mis toetab ettevõtteid toodete arendamisel ja tootmisvõimekuse skaleerimisel. Eestis on Metroserdi Rakendusuringute Keskus fookusesse võtnud just toodete industrialiseerimise faasid (TRL 5-7), pakkudes lahendust, kuidas aidata ettevõtetel T&A rahastust efektiivselt kasutada, et rahasüstid ei jääks tehnoloogilise skaleerimise ja oskusteabe puudumise taha pidama.	Teadmiseks võetud.
27.	Lennuakadeemia	Eesti võiks üldiselt toetada Euroopa Komisjoni eesmärki käsitleda drooniohtu Euroopa Liidus senisest süsteemsemalt ning vaadata seda osana julgeolekust, taristu kaitsest ja tööstuspoliitikast. See on lennundusvaldkonna vaatest õige lähtekoht, sest drooniturvalisusega seotud teemad on seotud nii lennuohutuse, kriitilise taristu kaitse kui ka piiriülese julgeolekuga. Samal ajal on oluline, et see toetaks ka konkurentsivõimelise droonituru arengut ja drooniteenuste laiemat kasutuselevõttu Euroopas.	Arvestatud

28.	<p>Samas on oluline, et algatuses kavandatud tegevusi rakendataks koostöös juba olemasoleva mehitamata lennunduse õigusraamistikuga. Drooniturvalisuse ja droonitõrje teemasid ei tohiks käsitleda eraldi ülejäänud mehitamata lennunduse arengust. Samuti tuleb tagada terviklik tsiviil- ja militaarvaldkonna vaheline koostöö, et vältida killustumist ning luua ühtne ja koostoimeline süsteem.</p> <p>Euroopa Liidus on mehitamata lennunduse jaoks juba olemas loodud õigusraamistik, eelkõige rakendusmäärused (EL) 2019/947 mehitamata õhusõidukite käitamiseks ja (EL) 2021/664 U-space'i kasutuselevõtuks. Need määrused annavad aluse selliste lahenduste kasutuselevõtuks nagu registreerimine, kaugidentimine, geograafiliste piirangute jälgimine, geograafiliste alade digitaalne avaldamine, ühised teabeteenused ja info jagamise põhimõtted, et tagada õhuruumi olukorratundlikkus kõigile kasutajatele. Probleemiks ei ole seega niivõrd reeglite puudumine, vaid nende senine rakendamine, mis ei ole osutunud piisavalt tõhusaks ega ühtlaseks. Seetõttu tuleks drooniturvalisuse ja droonitõrje temaatikat käsitleda osana laiemast mehitamata lennunduse raamistikust, mitte sellest eraldi. Rõhk peaks olema olemasolevate lahenduste terviklikul ja tulemuslikul rakendamisel, lõimides sinna algatuses välja toodud drooniturvalisust puudutavad põhimõtted ja tegevused.</p>	Teadmiseks võetud
29.	<p>Eesti võiks toetada droonide registreerimise laiendamist, kuna see parandab jälgitavust ja aitab siduda drooni konkreetse omaniku või käitajaga. Selle eelduseks on aga toimiv Euroopa-ülene süsteem andmete haldamiseks ja jagamiseks. Täna see süsteem kaugpilootide pädevustunnistuste näitel ei toimi. Kaugidentimisnõude laiendamiseks tuleb hinnata selle jätkusuutlikkust ja tehnilist teostatavust. Tegevuskava selgituse kohaselt võimaldab nii registreerimise ja kaugidentimise kohustuse laiendamine vähendada anonüümset kasutust ja parandada järelevalve võimekust. Siin on mitu kitsaskohta. Eelkõige toetab see lahendus järelevalve teostamist õiguspäraselt toimetavate kasutajate üle ning ei lahenda probleeme pahatahtlike kasutajate osas. Isegi, kui panna käitajatele registreerimise ja</p>	Arvestatud

		kaugidentimise kohustus, ei lahenda see kaugidentimisega seotud andmete kogumise (vajalik taristu), jagamise ja kasutamisega seotud probleeme. Seetõttu on tarvis enne õigusraamistiku muutmist põhjalikku analüüsi lahenduse rakendatavuse ja mõju osas, ning seejärel rakendusaktides selgelt määrata ülesanded, tähtajad ja vastutavad osapooled.	
30.		Kriitilise taristu kaitse osas tuleks välja töötada selgemad nõuded drooniohu ennetamiseks ja vastumeetmete kasutamiseks. Eraldi tuleks käsitleda lennujaamu ja muud lennundustaristut, kus nõuded peavad olema seotud lennuohutusega.	Arvestatud
31.		Eesti võiks kindlasti toetada Euroopa droonitööstuse tugevdamist tervikuna, sealhulgas tootmisvõime kasvatamist, tööstusliku võimekuse kaardistamist ja D-TECT tööstusfoorumi käivitamist. Samas on oluline, et tehtaks reaalseid pingutusi kriitiliste tarneahelate kindlustamiseks, kriitiliste komponentide kättesaadavuse parandamiseks ja sõltuvuse vähendamiseks kolmandatest riikidest.	Arvestatud
32.		Tsiviil- ja militaarvaldkonna koostöö droonide tuvastamisel peab olema sisuline ja püsiv. Praegune killustatud lähenemine ei taga piisavat olukorradeadlikkust ega toeta kiiret reageerimist. Esiteks, droonide tuvastamine (mh pahatahtlikud kasutajad) ja seire nõuab spetsiifilist taristut (sensorid, vastuvõtjad). Taristu arendamine eeldab vajalikke investeeringuid droonituvastuste võimekuse tagamiseks, mis nõuab kõigi seotud osapoolte panust. Teiseks, ühtse operatiivpildi loomiseks on tarvis paika panna seireandmete säilitamine, jagamine ja kasutamine erinevate osapoolte vahel, milleks peab tekkima õiguslik alus. Täna me näeme, et erasektoris on võimekus tehniliste lahenduste arendamiseks, kuid ebaselgus nende andmete kasutuse osas, sh ametkondade poolt järelevalve teostamiseks, on puudulik. Kolmandaks, olemasolev mehitamata lennunduse õigusraamistik (U-space) on juba kirjeldanud ära mehitamata lennutegevust puudutava andmevahetuse põhimõtted ning rahvusvahelistes arendusprojektides	Arvestatud

	valideeritud tehniliste lahenduste põhjal on välja töötatud praeguseks mitmeid standardeid. Drooniturvalisuse „ühine pilt“ ei tohiks kujuneda eraldiseisvaks süsteemiks, vaid peab olema olemasoleva loogiline edasiarendus.	
33.	Mobiilsidevõrkude ja 5G-lahenduste kasutamine on perspektiivikas mehitamata lennunduse valdkonna arenguks laiemalt. Liikmesriikide tehniline valmisolek selleks on erinev ja võimekus selliste lahenduste rakendamiseks ei pruugi olla Euroopas ühtlaselt jõukohane. Selle ambitsiooni elluviimiseks on kindlasti oluline Euroopa Liidu tugev toetus, sh rahaline. Tegevuskava käsitleb mobiilsidevõrkude kasutamist ja 5G lahendusi kitsalt droonituvastuse kontekstis samas, kui see on oluline mehitamata lennunduse ja digitaalsete lahenduste arengu seisukohalt tervikuna ja täna on selles suunas juba lennundusvaldkonnas samme astunud (<i>integrated CNS</i>), millele saab tugineda ka drooniturvalisuse kontekstis.	Arvestatud
34.	Vastudroonisüsteemide kasutusele võtuks on oluline selgete testimis- ja sertifitseerimisstandardite välja töötamine, et tagada nende töökindlus ja ohutu kasutamine. Eriti oluline on see lennujaamade ja muu lennundustaristu kaitsmiseks kasutatavate seadmete puhul, et rakendatavad meetmed ei ohusta lennuohutuse seisukohalt kriitilisi süsteeme.	Arvestatud
35.	Tsiviilomandis kriitilise taristu kaitse vajab ühese õigusraamistiku loomist, kuid see peab olema selge, piiratud ja proportsionaalne. Selgelt peab olema määratud, kes võib sekkuda, millistel tingimustel ja millise vastutuse alusel. Enne volituste laiendamist tuleb hinnata meetmete mõju põhiõigustele, omandi kaitsele ja võimalikele kolmanda osapoole kahjudele. Vastumeetmed peavad olema kooskõlas õiguspärase droonikasutuse raamistikuga.-	Arvestatud
36.	Oluline on toetada drooni- ja vastudroonivõime arendamist kaitsevaldkonnas ning nende süsteemide kiiremat kasutuselevõttu. Samas	Teadmiseks võetud

		<p>peab enne konkreetsete süsteemide hankimist toimuma põhjalik eeltöö kvaliteedi-, sobivus- ja koostalitluse testimise ja hindamise osas. Kaitsevalmiduse tõstmisel on kiirus oluline, kuid see ei tohi tulla reaalse töökindluse ja ohutuse arvelt. Vajalik on korralik eeltöö, planeerimine ja katsetamine.</p> <p>Euroopa Liit peaks toetama droonitööstuse arengut ka laiemalt, et droonide ja drooniturvalisusega seotud süsteemide tootmine muutuks tõhusamaks ja kuluefektiivsemaks. Kui soovitakse tugevdada Euroopa valmisolekut, peab droone ja seotud lahendusi olema võimalik toota suuremas mahus ja mõistlikuma hinnaga. See on oluline nii kaitsevalmiduse kui ka Euroopa droonisektori üldise arengu seisukohalt.</p>	
37.	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	<p>Toetame tegevuskava ambitsiooni suurendada droonide ja droonivastaste süsteemide tehnoloogilist arengut ning tööstuslikku tootmist Euroopas.</p> <p><u>Selgitus:</u> Euroopa droonitootmine on võrreldes ülemaailmsete turuliidritega madal, kuid turu jätkuvalt suureneva nõudluse ning tehnoloogia kiire arengu tõttu on tootenišše, võimalusi ning potentsiaali Euroopa ning ka Eesti ettevõtetel turul edukad olla.</p> <p>Kuna EL on kasutusele võtnud Euroopa eelistamise meetmeid, mis on välja toodud tööstuse kiirendamise algatuses (Industrial Accelerator Act) siis on võimalik, et tulevikus võetakse suund toetada Euroopa drooni ja droonitõrje ettevõtteid läbi sarnase poliitika kuna droonitootmine on oluline tehnoloogiavaldkond, kus võib julgeoleku ja turvalisuse huvides olla kohalike tootjate olemasolu eelistatav.</p>	Arvestatud.
38.		<p>Toetame investeringute kogumist Euroopa droonide ja droonivastaste süsteemide tootmise tugevdamiseks läbi Euroopa Liidu instrumentide ja riiklike ning erainvesteeringute. Euroopa Liidu instrumentide kasutamise puhul peab rahastus olema kättesaadav ka väiksematele ettevõtetele.</p>	Arvestatud.

	<p><u>Selgitus:</u> Nagu tegevuskava välja toob, on tootmise suurendamiseks väga oluline tagada investeeringute kättesaadavus. Võib eeldada, et Euroopa Konkurentsivõime Fondi (EKF) algatusega välja pakutud poliitikaaknad hõlmavad ka droone kui olulist tehnoloogiavaldkonda.</p> <p>Seetõttu oleks mõistlik siinkohal lähtuda samadest seisukohtadest, mis EKF puhul, sealhulgas, pidada oluliseks tagada tugi teadustulemuste väärindamiseks ja ülekandmiseks teadussüsteemist tööstusesse ning võimalust taotleda toetust kõigis investeerimisteenuskonna etappides, alates varajase etapi alusuuringutest ja innovatsioonist kuni tööstusliku kasutuselevõtuni; seista selle eest, et vahendite taotlemine ja kasutamine oleks eriti väikestele ning keskmise suurusega ettevõtetele lihtne, ühetaoline, vähekoormav, kiire ja kättesaadav; pidada tähtsaks kindlustada väike- ja keskmise suurusega ja iduettevõtetele ligipääsu EKFi vahenditele.</p>	
39.	<p>Ootame Euroopa Komisjoni täpsustusi, mil määral on võimalik tööstuse kiirendamise määrust (Industrial Accelerator Act, IAA) kohandada eesmärgiga suurendada droonide ja droonivastaste süsteemide tootmist Euroopas.</p> <p><u>Selgitus:</u> IAA ettepanek käsitleb endas lisaks oluliste tööstusvaldkondade loamenetluste kiirendamisele ka Euroopa eelistamise kriteeriume ning nõudeid välisinvesteeringutele. Ootame Euroopa Komisjonilt selgitusi, milliste IAA sätete kohaldamist droonide ja droonivastaste süsteemide tootmisele kaalutakse ja millist mõju sellel valdkonnale prognoositakse</p>	Arvestatud.
40.	<p>Toetame Euroopa Komisjoni kavatsust luua droonide ja droonivastaste süsteemide teemaline tööstusfoorum, mis toetaks ettevõtete ja tööstuste koostööd.</p> <p><u>Selgitus:</u> Euroopa päritolu droonide ja droonivastaste süsteemide tootmise</p>	Arvestatud.

		<p>foorumi loomine aitaks Eesti ettevõtetel osaleda antud valdkonna Euroopa-üleses tegevuses ning leida uusi võimalusi nii valdkonna poliitikate suunamiseks kui tegevuse laiendamiseks.</p>	
41.	Lennundusklast	<p>EASA, as the competent authority for aviation safety, should therefore develop criteria to be respected by counter-drone systems. - Toetame vastava võimekuse loomist ning EASA juhtimisel koordineerimist teiste seotud osapooltega</p>	Arvestatud
42.		<p>Lisaks, U-space on üks tükki, nii nagu U-space roadmap 2.0 on ajajoon pigem kõvasti nihkunud, ehk siis toimub ise-endale vastu rääkimine mida pole adresseeritud, ega adresseeri "toetamisega", vajaks täiendavat selgitust. Soovime selgemaid samme ja tuge mis viiks U-space kiirema rakendamise ja kasutuselevõtu laiendamiseni</p>	Arvestatud
43.		<p>Hetkel puudub seos drooni remote ID koodi ja käitaja vahel. Kas mingist piirist (mass vms parameeter) alates peaks olema nõue, et riiklikus registris on ka droonide registreerimine kohustuslik. Hetkel on ebaselge, kas uued nõuded kohustavad ainult remote ID kasutamist üle 100g droonidel või see hõlmab ka droonide ja käitajate vahelise seoses loomist. Hetkel on käitamisluba nõue ka sisuliselt juba kaetud, kuna lendamine mistahes drooniga, millel on kaamera, vajab käitamisluba.</p>	Teadmiseks võetud.